

Alueellinen hyvinvointisuunnitelma 2026–2029

ELOISA

Etelä-Savon
hyvinvointialue

Hyväksytty:

Palvelulautakunta 20.11.2025,

Aluehallitus 24.11.2025,

Aluevaltuusto xx.xx.2025

Sisältö

Lukijalle

Mitä on hyte?

Alueellisen hyvinvointisuunnitelman kokonaisuus

Tiivistelmä hyvinvointisuunnitelman sisällöistä hyte-painopisteittäin

1. Hyvinvointisuunnitelman valmisteluprosessin kuvaus
2. Tavoitteet, toimenpiteet ja mittarit asukkaiden hyvinvoinnin, terveyden ja arjen turvallisuuden edistämiseksi 2026–2029
 - 2.1 Mielen hyvinvoinnin vahvistaminen ja riippuvuuksien ehkäisy
 - 2.2 Hyvinvointia tukevien elintapojen ja toimintakyvyn edistäminen
 - 2.3 Turvallisen arjen tukeminen
 - 2.4 Osallisuuden vahvistaminen
3. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteet Etelä-Savossa

Lähteet ja liitteet

Etelä-Savon
hyvinvointialue

Lukijalle

Tämä dokumentti on valtuustokausittainen **Etelä-Savon hyvinvointialueen alueellinen hyvinvointisuunnitelma**, josta säädetään laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (7§). Hyvinvointisuunnitelma on yksi keino edistää asukkaiden hyvinvointia sekä pyrkiä vaikuttamaan myönteisesti Etelä-Savon laajassa alueellisessa [hyvinvointikertomuksessa](#) 2023–2025 (hyväksytty aluevaltuustossa 26.5.2025) tunnistettuihin alueellisiin hyvinvoinnin haasteisiin. Suunnitelma tukee hyvinvointialueen strategian ja Etelä-Savon kumppanuusstrategian toimeenpanoa.

Hyvinvointisuunnitelmassa kuvataan keskeisimmät tavoitteet, toimenpiteet ja mittarit, joiden kautta Etelä-Savon asukkaiden hyvinvointia, terveyttä ja arjen turvallisuutta edistetään Eloisan toimialoilla vuosina 2026–2029. Toimenpiteiden toteuttamisessa voi olla mukana myös yhteistyötahoja, kuten kuntia ja järjestöjä. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämisen työtä kuvataan hyvinvointisuunnitelman lisäksi myös alueellisessa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa 2026–2029.

Etelä-Savon kuntien kanssa on sovittu, että kunnat huomioivat alueellisen hyvinvointisuunnitelman hyte-painopisteet soveltuvien osien osana kuntien hyvinvointisuunnitelmatyötä. Näin alueellisiin hyte-painopisteisiin vaikutetaan positiivisesti yhteistyössä sekä kuntien, että hyvinvointialueen hyte-työn kautta.

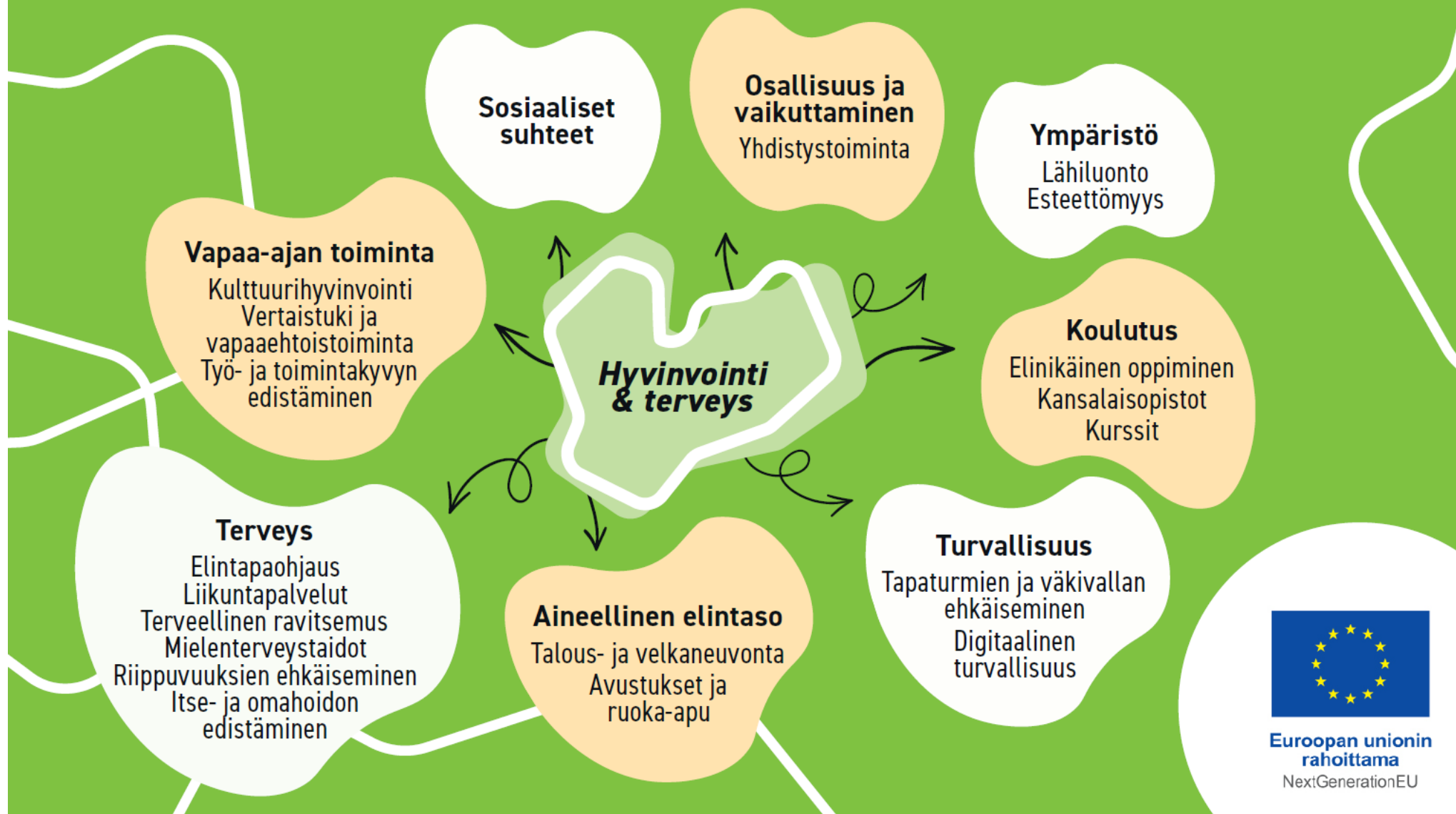
MITÄ ON HYTE?

SE ON HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN EDISTÄMISTÄ

Hyvinvointia, terveyttä sekä arjen turvallisuutta edistävillä toimilla (hyte) ylläpidetään ja edistetään asukkaiden hyvinvointia, terveyttä, elämänlaatua, osallisuutta ja toimintakykyä. Toimilla ehkäistään sairauksia ja ongelmia sekä tuetaan mahdollisuuksia huolehtia omasta hyvinvoinnista. Keskeinen tavoite on väestön hyvinvointi- ja terveyserojen ehkäiseminen ja vähentäminen.

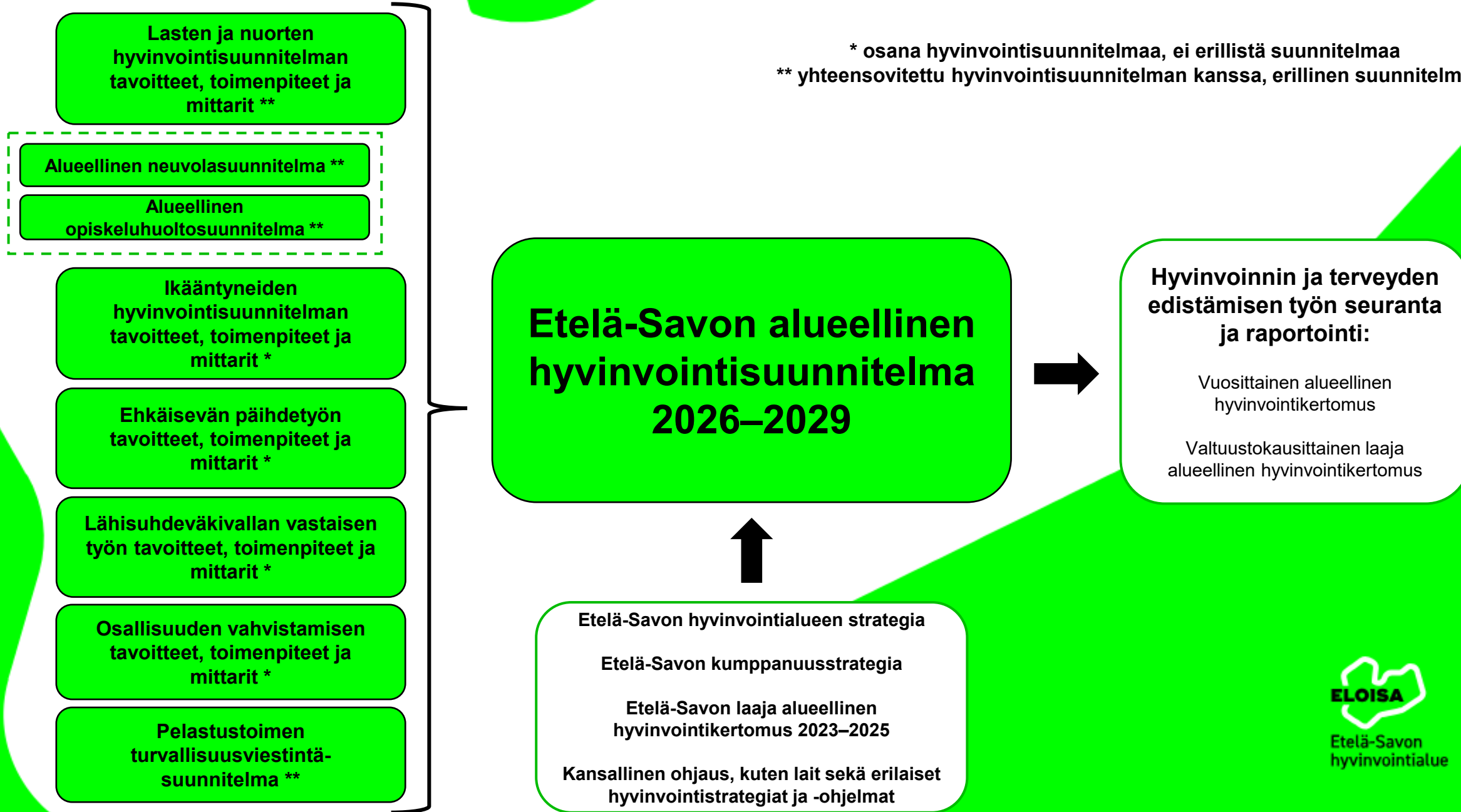
Hyte-työllä voidaan inhimillisen hyödyn lisäksi aikaansaada mittavia säästöjä, kun raskaiden korjaavien palveluiden tarvetta pystytään vähentämään tai ehkäisemään.

Kunnilla sekä hyvinvointialueella on ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin kuin tämä tehtävä kytkeytyy toimijan muihin lakisääteisiin tehtäviin. Järjestöillä sekä muilla alueen hyte-toimijoilla on merkittävä rooli Etelä-Savon asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Yhteistyö hyte-toimijoiden kesken on tärkeää.

Alueellisen hyvinvointisuunnitelman kokonaisuus

* osana hyvinvointisuunnitelmaa, ei erillistä suunnitelmaa
** yhteensovitettu hyvinvointisuunnitelman kanssa, erillinen suunnitelma

Etelä-Savon
hyvinvointialue

Tiivistelmä hyvinvointisuunnitelman sisällöistä hyte-painopisteittäin

1. Mielen hyvinvoinnin vahvistaminen ja riippuvuuksien ehkäisy

Tavoitteita 5 kpl,
Toimenpiteitä 8 kpl

2. Hyvinvointia tukevien elintapojen ja toimintakyvyn edistäminen

Tavoitteita 8 kpl,
Toimenpiteitä 13 kpl

3. Turvallisen arjen tukeminen

Tavoitteita 9 kpl,
Toimenpiteitä 11 kpl

4. Osallisuuden vahvistaminen

Tavoitteita 7 kpl,
Toimenpiteitä 14 kpl

Tiedolla johtaminen ja vaikuttavuus

Lapset, nuoret ja lapsiperheet, aikuisväestö, ikääntyneet

1. Hyvinvointisuunnitelman valmisteluprosessin kuvaus

Hyvinvointisuunnitelman valmisteluprosessin kuvaus

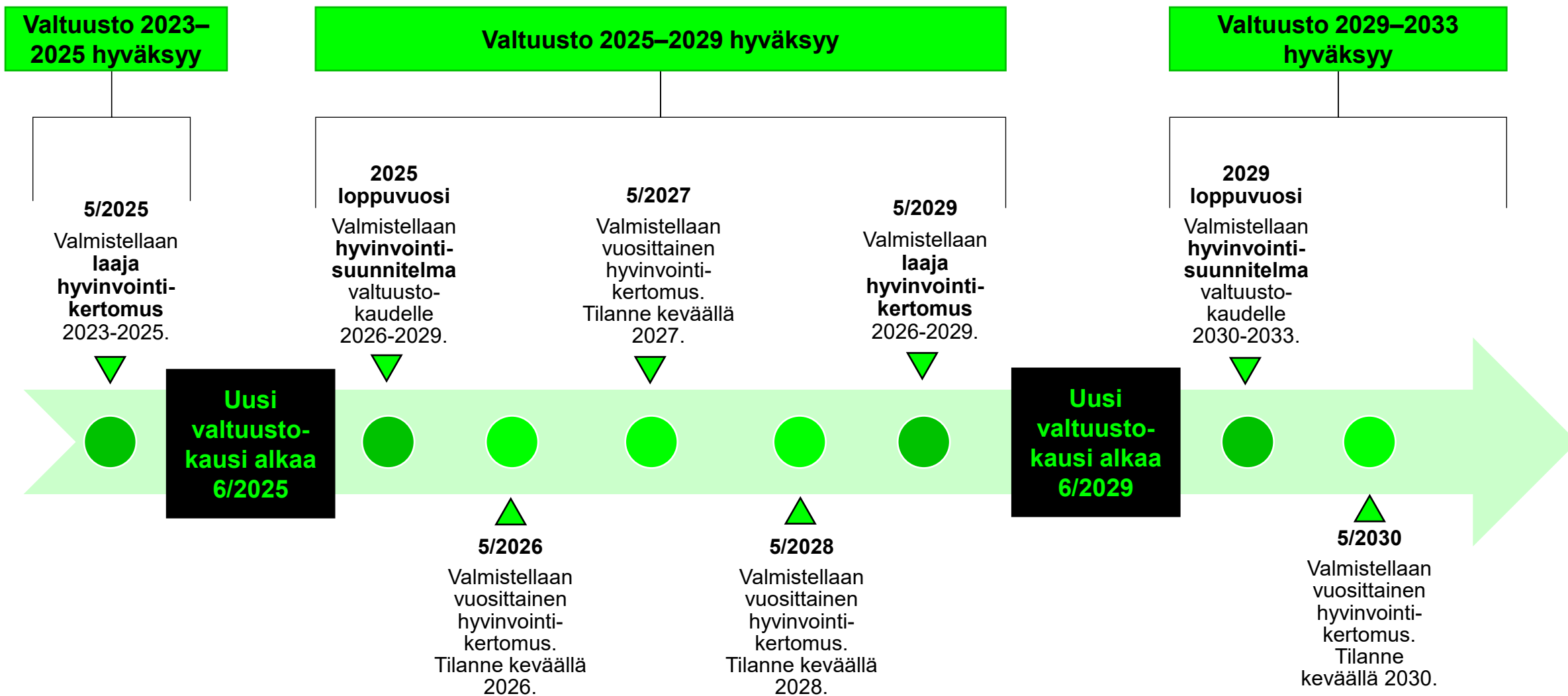
Alueellinen hyvinvointisuunnitelma on valmisteltu laajassa monialaisessa yhteistyössä. Valmistelusta on vastannut Eloisan hyte-ryhmä hyvinvointikoordinaattorin johdolla. Etelä-Savon kunnista mukana ovat olleet hyvinvointikoordinaattorit tai muut hyvinvoinnin edistämisen koordinoinnin vastuuhenkilöt.

Hyvinvointisuunnitelman valmistelussa on huomioitu myös seuraavien tahojen osallisuus:

- Etelä-Savon järjestö-, seurakunta-, oppilaitos-, maakuntaliitto- ja yritysedustajat
- Eloisan nuorisovaltuusto, vanhusneuvosto ja vammaisneuvosto
- Eloisan henkilöstö

Alueellisen hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman valmistelu- ja hyväksymisprosessit valtuustokausittain

2. Tavoitteet, toimenpiteet ja mittarit asukkaiden hyvinvoinnin, terveyden ja arjen turvallisuuden edistämiseksi 2026–2029

Etelä-Savon
hyvinvointialue

Hyte-painopiste 1: Mielen hyvinvoinnin vahvistaminen ja riippuvuuksien ehkäisy

Painopisteen merkitys hyvinvoinnille:

Mielenterveys vaikuttaa fyysiseen terveyteen ja on yleisen hyvinvoinnin ja toimintakyvyn perusta. Hyvään mielenterveyteen kuuluvat esimerkiksi kyky ihmissuhteisiin, kyky mielekkääseen toimintaan, itseluottamus, taito ratkaista ongelmia ja palautumiskyky vastoinikäymisten jälkeen. Mielenterveyden häiriöt (sisältäen päihdehäiriöt) ovat suuria kansanterveydellisiä haasteita. Jopa puolella väestöstä on jokin mielenterveyden häiriö jossain vaiheessa elämää, ja lähes puolet työkyvyttömyyseläkkeistä aiheutuu mielenterveyden häiriöistä. Mielen hyvinvointia voi kokea myös mielenterveyden häiriötä sairastava henkilö. Vaikeankaan sairauden ei tarvitse estää yhteisöön kuulumisen, hyvinvoinnin tai elämänlaadun kokemuksia ³. Huumemyrkytyskuolemien määrä on lähes nelinkertaistunut 20 vuodessa ja erityisesti nuorten huume-kuolemien määrä on ollut merkittävässä kasvussa. Haasteena on uudet tupakka- ja nikotiinituotteet, joiden käyttö on yleistynyt ja jotka vetoavat erityisesti nuoriin. Alkoholin haittakustannuksiksi on arvioitu vuosittain 1,6 miljardia euroa ⁴.

Huomioita Etelä-Savon tilanteesta:

Positiivista tai korkeaa positiivista mielenterveyttä arjessaan kokee noin joka kymmenes nuori ja neljännes aikuisista. Yksinäisyyden, ahdistuneisuuden sekä uupumuksen kokemukset ovat huomattavasti yleisempiä tytöillä kuin pojilla. Puolet 20 vuotta täyttäneistä kokee elämänlaatunsa hyväksi ⁷⁻⁸. Nuorten tupakointi, nuuskaaminen, alkoholin käyttö ja huume-kokeilut ovat vähentyneet, nikotiinipussien käyttö puolestaan lisääntynyt ⁸. Aikuisväestössä esiintyy alkoholin liikkakäyttöä, 65 vuotta täyttäneistä miehistä yli 50% ja 75 vuotta täyttäneistäkin 40% käyttää liikaa alkoholia ⁷. Elinvuosia menetetään ennenaikaisesti alkoholin käytön vuoksi enemmän kuin maassa keskimäärin, ja huumeiden käytöstä johtuvat menetykset ovat maan suurimmat ¹.

Hyte-painopiste 1: Mielen hyvinvoinnin vahvistaminen ja riippuvuuksien ehkäisy				
Kohderyhmä:	Tavoite:	Toimenpide:	Toimenpiteen mittari:	Vastuutaho:
Lapset ja nuoret	Päihde-, huumausaine- ja rahapeliongelmat tunnistetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja niihin tarjotaan tukea.	Käytetään päihteiden, huumausaineiden ja rahapelaamisen kartoituksia ja mini-interventioita opiskeluhoito- palveluissa sekä lasten ja nuorten mielenterveys- ja riippuvuuspalveluissa.	Kartoitukset: IHA10-IHA14 toimenpidekoodit / vuosi. Mini-interventiot: IHA21, IHA22, IHA29 toimenpidekoodit / vuosi.	Opiskeluhoitopalvelut Yhteistyötahot: Lasten ja nuorten mielenterveys ja riippuvuuspalvelut
		Toteutetaan nykytilan kartoitus huumeiden käytön tunnistamisesta hyvinvointialueen palveluissa ja yhteistyöverkostoissa sekä laaditaan toimintasuunnitelma tunnistamisen, puheeksi oton ja hoitoon ohjauksen vahvistamiseksi.	Nykytilan kartoitus tehty kyllä/ei. Toimintasuunnitelma laadittu kyllä/ei.	Mielenterveys- ja riippuvuuspalvelut Yhteistyötahot: Sosiaalipalvelut, opiskeluhoito, akuuttipalvelut, kunnat
		Tunnistetaan tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö nuorten hammastarkastuksissa (5. ja 8.- luokkalaiset), otetaan asia puheeksi, annetaan neuvontaa sekä tarvittavaa ohjausta lisätukeen.	Tieto kirjattu potilastietojärjestelmään.	Suun terveydenhuolto
Aikuisväestö	Päihde-, huumausaine- ja rahapeliongelmat tunnistetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja niihin tarjotaan tukea.	Käytetään päihteiden käytön kartoituksia ja mini-interventioita avoterveydenhuollon vastaanotoilla sekä päihteiden, huumausaineiden ja rahapelaamisen kartoituksia ja mini-interventioita äitiysneuvolassa ja aikuisten mielenterveys- ja riippuvuuspalveluissa.	Kartoitukset: IHA10-IHA14 toimenpidekoodit / vuosi. Mini-interventiot: IHA21, IHA22, IHA29 toimenpidekoodit / vuosi.	Avoterveydenhuollon vastaanottopalvelut, äitiysneuvola Yhteistyötahot: Aikuisten mielenterveys- ja riippuvuuspalvelut
	Asukkaat löytävät ja käyttävät itseään kiinnostavia kuntien, järjestöjen, seurakuntien ja hyvinvointialueen järjestämiä hyvinvointia edistäviä palveluja ja toimintoja. Asukkaiden omatoiminen hyvinvoinnin edistäminen vahvistuu.	Otetaan hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen puheeksi lähi- ja etäkontakteissa. Asiakas ohjataan joko tutustumaan omatoimisesti tai yhdessä ammattilaisen kanssa tutustuen Etelä-Savon hyvinvointitarjottimelle.	Etelä-Savon hyvinvointitarjottimen kävijämäärä/vuosi, hyvinvointitarjottimelta löytyvien palvelujen lukumäärä. Potilastietojärjestelmän mahdollistaessa OAB63 toimenpidekoodi / vuosi.	Eloisan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut Yhteistyötahot: Kunnat, järjestöt, seurakunnat

Hyte-painopiste 1: Mielen hyvinvoinnin vahvistaminen ja riippuvuuksien ehkäisy				
Kohderyhmä:	Tavoite:	Toimenpide:	Toimenpiteen mittari:	Vastuutaho:
Ikääntyneet	Ikääntyneiden mielen hyvinvointi vahvistuu sekä yksinäisyys ja syrjäytyneisyys vähenevät.	Toteutetaan yhteistyötä MIELI Etelä-Savon kriisikeskuksen Mielen voima 75+ -hankkeen kanssa koko Eloisan alueella. Vahvistetaan ammattilaisten osaamista tunnistaa ikääntyvien mielen hyvinvointiin liittyviä palvelutarpeita. Ohjataan ikääntyneitä hankkeen palvelujen piiriin.	EuroHis-8 -elämänlaatumittari. Kriisityön vaikuttavuuden mittari.	Asiakas- ja palveluohjaus, ikäneuvola, kotihoito, omaishoito, kotiin annettavat tuki- ja etäpalvelut, MIELI Etelä-Savon kriisikeskus
Kaikki ikäryhmät	Mielen hyvinvoinnin vahvistamisen ja riippuvuuksien ehkäisyn omahoito vahvistuu.	Tarjotaan asukkaille maksuttomia hyvinvoinnin omavalmennuksia OmaEloisa-sovelluksen kautta.	Aloitettujen omavalmennusten (irti tupakasta, irti ongelmallisesta rahapelaamisesta, juo vähemmän, mielen hyvinvointi) lukumäärä / vuosi.	Digitaaliset terveyspalvelut Yhteistyötahot: Eloisan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut
	Mielen hyvinvointi vahvistuu turvallisuuden tunnetta ja häiriönsietokykyä kasvattamalla.	Ylläpidetään ja lisätään asukkaiden luottamusta siihen, että viranomaiset ehkäisevät häiriötilanteita ennalta ja auttavat sellaisen sattuessa. Opastetaan asukkaita omatoimisessa varautumisessa häiriötilanteisiin.	Turvallisuusviestinnän toimenpiteiden toteutuminen vuosittain pelastustoimen turvallisuusviestintäsuunnitelman mukaisesti.	Pelastus- ja turvallisuuspalvelut

Hyte-painopiste 2: Hyvinvointia tukevien elintapojen ja toimintakyvyn edistäminen

Painopisteen merkitys hyvinvoinnille:

Elintavat (ravitsemus, liikunta, uni, päihteet) ovat merkittävässä roolissa kaikissa niissä sairauksissa, jotka eniten vaikuttavat suomalaisten terveyteen. Elintapoihin liittyvien sairauksien osuus on jopa 80 % suomalaisten tautitaakasta. Elintapamuutoksen hyödyistä kroonisten sairauksien ehkäisyssä on vahvaa näyttöä. Lisäksi hyvillä elintavoilla ja yhteistyössä ammattilaisen kanssa toteutettavalla omahoidolla voidaan estää jo syntyneiden sairauksien paheneminen tai hidastaa sitä ². UKK-instituutin laskelmien mukaan liikkumattomuus maksaa yhteiskunnalle vuodessa vähintään 3,2 miljardia euroa ¹⁰. Hyvä fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen toimintakyky ja niitä tukeva ympäristö auttavat ihmisiä voimaan hyvin, löytämään paikkansa yhteiskunnassa, jaksamaan työelämässä sekä selviytymään arjesta itsenäisesti ⁶.

Huomioita Etelä-Savon tilanteesta:

Noin 20–40 % lapsista ja nuorista sekä vajaa 40% aikuisväestöstä liikkuu terveytensä kannalta riittävästi ⁷⁻⁸. Lähes 50% tytöistä ei syö päivittäin koululounasta ja myös aamupala jää erityisesti tytöiltä usein syömättä. Reilu kolmannes 8. ja 9. luokan oppilaista nukkuu arkiöisin alle 8 tuntia, ja vähän nukkuvien määrä kasvaa siirryttäessä toisen asteen opintoihin ⁸. Heikko fyysinen toimintakyky ja ylipaino ovat pojilla yleisempiä kuin tyttöillä. 7–12 -vuotiaista ylipainoisia on joka neljäs ja 8. luokan oppilaista noin 43%:lla on heikko fyysinen toimintakyky ¹. Lihavuutta esiintyy neljänneksellä 20 vuotta täyttäneistä, mikä on yleisempää kuin maassa keskimäärin. Useita kertoja päivässä kasviksia sekä hedelmiä ja marjoja käyttää naisista 40% ja miehistä 27%. Vajaa kolmannes matalasti koulutetuista ja reilu viidennes korkeasti koulutetuista uskoo, ettei todennäköisesti jaksaa työskennellä vanhuuseläkeikänsä saakka. Arkitoimissa selviytymisessä vähintään suuria vaikeuksia kokee reilu neljännes 75 vuotta täyttäneistä ⁷.

Hyte-painopiste 2: Hyvinvointia tukevien elintapojen ja toimintakyvyn edistäminen				
Kohderyhmä:	Tavoite:	Toimenpide:	Toimenpiteen mittari:	Vastuutaho:
Lapset ja nuoret	Lasten ja nuorten hyvinvoinnin sekä toimintakyvyn haasteiden ennaltaehkäisy vahvistuu monialaisella yhteistyöllä koulu- ja oppilaitoshenkilöstön kanssa.	Jatketaan koululaisille (erityisesti yläkoululaisille) suunnatun fysioterapiapalvelun kehittämistä toiminnan pilotoinnista saatujen kokemusten pohjalta. Tuetaan fysioterapian asiantuntemuksella nuorten toimintakyvyn vahvistumista yhteistyössä kunnan henkilöstön, kuten koululiikuttajien ja -personal trainereiden kanssa. Huomioidaan kehittämisessä digitaalisuuden ja alueellisen yhdenvertaisuuden edistämisen näkökulmat.	Toiminnan kehittämisen ja vakiinnuttamisen laadullinen arviointi. Tavoitteena on luoda toimiva palvelumalli koko Eloisan alueelle sekä kehittää myös yksilötason mittareita toiminnalle.	Kuntoutuspalvelut Yhteistyötahot: Neuvolapalvelut, opiskeluhoolto, kunnat/koulut
		Kartoitetaan ja toimeenpannaan ne keinot, joilla pystytään lisäämään koulukuraattorien ja -psykologien sekä terveydenhoitajien yhteisöllisen työn määrää. Tavoitellaan yksilökohtaisen korjaavan työn vähenemistä.	Toteutuneen yhteisöllisen työn määrä / vuosi. (Luodaan potilas- ja asiakastieto-järjestelmään tilastointiohjeet yhteisöllisen työn määrän seurannalle vuonna 2026)	Opiskeluhooltopalvelut Yhteistyötahot: Kunnat
	Lasten ja nuorten hyvinvointi vahvistuu vanhemmuuden tukemisen kautta.	Toteutetaan 1-vuotiaiden neuvolakäynnit yhteisvastaanottona neuvolapalveluiden ja sosiaalihuollon lapsiperhepalveluiden yhteistyönä.	Yhteisvastaanottona toteutettujen neuvolakäyntien lukumäärä / vuosi.	Lastenneuvola, Sosiaalihuollon lapsiperhepalvelut
		Tuetaan eroauttamisen palveluilla eroa pohtivia tai jo erotilanteessa olevia vanhempia turvaamaan lapsen hyvinvointi.	Kävijämäärät Eron ensiapu -palvelussa / vuosi. Sovitteluun osallistuneiden määrä / vuosi.	Sosiaalihuollon lapsiperhepalvelut Yhteistyötahot: VIOLA – Väkivallasta vapaaksi ry, Mieli Etelä-Savon mielenterveys ry, Savonlinnan kaupunki, Savonlinnan seurakunta
		Ohjataan suun terveydenhuollon anestesiahammashoidossa käyneet lapset ja nuoret huoltajansa kanssa suuhygienistin tai terveyden edistämisen hammashoitajan preventiiviselle käynnille. Käynnillä keskustellaan suun hyvän terveyden perusteista ja terveellisestä ravitsemuksesta sekä annetaan yksilöllistä omahoidon ohjausta. Pelkopotilaiden kohdalla totutellaan tavallisella suun terveydenhuollon vastaanotolla käymiseen ja annetaan ohjausta pelon hallintaan.	Niiden anestesiahammashoitopotilaiden osuus kaikista, jotka ovat käyneet anestesiahammashoidon jälkeen suuhygienistin tai terveyden edistämisen hammashoitajan preventiivisellä vastaanotolla 3kk:n sisällä hoidosta / vuosi.	Suun terveydenhuolto

Hyte-painopiste 2: Hyvinvointia tukevien elintapojen ja toimintakyvyn edistäminen

Kohderyhmä:	Tavoite:	Toimenpide:	Toimenpiteen mittari:	Vastuutaho:
Aikuisväestö	Asukkaiden elintavat ja toimintakyky paranevat hyvinvointialueen, kuntien sekä järjestöjen liikunnan ja ravitsemusterveyden parissa työskentelevien ammattilaisten yhteistyön vahvistumisen kautta.	Järjestetään asukkaiden ravitsemusterveyden edistämiseen liittyviä säännöllisiä yhteistyötapaamisia Eloisan elintapaohjaajien, ravitsemusterapeuttien sekä kuntien liikuntaneuvojien kesken.	Laadullinen arviointi yhteistyötapaamisten tuotoksista.	Digitaaliset terveyspalvelut, elintapaohjauksen koordinaattori Yhteistyötahot: Kuntoutuspalvelut, kunnat
		Mahdollistetaan kuntien liikuntaneuvojille rajatut kirjaamisoikeudet Eloisan potilastietojärjestelmään.	Rajatut kirjaamisoikeudet kuntien liikuntaneuvojille mahdollistettu kyllä/ei.	Digitaaliset terveyspalvelut Yhteistyötahot: Digitaaliset- ja tietopalvelut, rekisterinpitäjät, kunnat
		Jatketaan Etelä-Savon elintapaohjauksen verkoston toimintaa, kehitetään uudenlaisia yhteistyön tapoja ja parannetaan tiedonkulkua.	Laadullinen arviointi verkoston toiminnan kehittämisestä.	Digitaaliset terveyspalvelut, elintapaohjauksen koordinaattori Yhteistyötahot: Eloisan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, kunnat, järjestöt, oppilaitokset
	Elintapaneuvontaa tai -ohjausta tarvitsevien asiakkaiden palveluihin ohjautuvuus sekä palvelujen laatu paranee.	Laaditaan ja otetaan käyttöön elintapaneuvonnan ja -ohjauksen kuvaus ja toimintamalli. Vahvistetaan ammattilaisten osaamista hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä.	Elintapaneuvonnan ja -ohjauksen käyntien määrät / vuosi.	Digitaaliset terveyspalvelut, elintapaohjauksen koordinaattori, avoterveydenhuollon vastaanottopalvelut Yhteistyötahot: Ikäneuvola, kuntoutuspalvelut
	Tuki ja liikuntaelinoireisiin liittyvä varhaisen vaiheen kuntoutus vahvistuu.	Ohjataan tuki- ja liikuntaelinoireiden asiakkaat ensin fysioterapeutille varhaisen vaiheen tukeen ja kuntoutukseen, jonka jälkeen tarvittaessa lääkärin vastaanotolle.	Fysioterapiakäynnin vaikuttavuuden mittari: Kuinka monelle asiakkaalle varhaisen vaiheen tuen fysioterapia riittää, eikä lisätarvetta lääkärin vastaanotolle ilmene 7 vuorokauden, 3 kuukauden tai 6 kuukauden kuluttua.	Kuntoutuspalvelut Yhteistyötahot: Avoterveydenhuollon vastaanottopalvelut, digitaaliset terveyspalvelut

Hyte-painopiste 2: Hyvinvointia tukevien elintapojen ja toimintakyvyn edistäminen

Kohderyhmä:	Tavoite:	Toimenpide:	Toimenpiteen mittari:	Vastuutaho:
Ikääntyneet	Sujuva yksilöllinen arki sekä kokonaisvaltainen hyvinvointi lisääntyy.	Laajennetaan seniorien elintapaohjauksen toimintamallia sisällöllisesti kulttuurihyvinvoinnin sisällöillä sekä alueellisesti koko Eloisan alueelle. Yhtenäistetään seniorien elintapaohjauksessa käytössä olevat mittarit.	Sisällöllinen ja alueellinen elintapaohjauksen laajentaminen tehty kyllä/ei. EuroHIS-8 -elämänlaatumittari.	Ikäneuvola Yhteistyötahot: Kunnat, järjestöt
	Muistisairauksien ennaltaehkäisy, tunnistaminen ja oikea-aikainen hoitoon ohjaaminen vahvistuvat. (Toteutus on riippuvainen myönteisestä hankerahoituspäätöksestä)	Kehitetään ja käyttöönotetaan Etelä-Savon muistipalvelupolku. Osana kehittämistyötä vahvistetaan kuntien ja järjestöjen kanssa tehtävää yhteistyötä, lisätään sote-ammattilaisten osaamista sekä selkeytetään työnjakoa eri toimijoiden kesken. Toteutetaan monitoimijaista viestintää muistisairauksista ja niiden ennaltaehkäisystä.	FINGER-riskitestien määrä / vuosi. Diagnosoitujen muistisairauksien osuus yli 65-vuotiaista.	Ikääntyneiden palvelut Yhteistyötahot: Kunnat, järjestöt
Kaikki ikäryhmät	Asukkaiden turvalliset asuin- ja elintavat vahvistuvat.	Järjestetään maakunnan alueella yleisiä turvallisuus- ja varautumiskoulutuksia asukkaille.	Vuosittain koulutuksissa tavoitettujen asukkaiden määrä.	Pelastus- ja turvallisuuspalvelut

Hyte-painopiste 3: Turvallisen arjen tukeminen

Painopisteen merkitys hyvinvoinnille:

Arviolta joka neljäs kaatuminen aiheuttaa hoitoa vaativan vamman. Pelko kaatumisesta saattaa hankaloittaa päivittäisistä toiminnoista suoriutumista ja vähentää sosiaalista kanssakäymistä, heikentää toimintakykyä ja elämänlaatua sekä itsenäisen elämän edellytyksiä. Kaatumisista aiheutuvia lonkkamurtumia sattuu vuosittain noin 7 000 ja niistä aiheutuu vähintään 150 miljoonan euron vuotuiset kustannukset yhteiskunnalle⁹. Lähisuhdeväkivalta aiheuttaa inhimillisen kärsimyksen ohella merkittäviä kustannuksia. Pelkästään naisten kokeman fyysisen parisuhdeväkivallan aiheuttamat suorat julkisen terveydenhuollon lisäkustannukset ovat 150 miljoonaa euroa vuodessa⁴.

Huomioita Etelä-Savon tilanteesta:

Lähes 70% aikuisväestöstä kokee päivittäisen elämänsä hyvin tai erittäin turvalliseksi, ikääntyneemmät hieman työikäisiä harvemmin⁷. Kaatumisiin ja putoamisiin liittyviä hoitajaksoja 65 vuotta täyttäneillä on vähemmän kuin maassa keskimäärin, ja lonkkamurtumia puolestaan samassa määrin suhteessa maan keskiarvoon. Sairaalahoitoa vaativat myrkytykset ja vammat ovat yleisempiä ja tapaturmien seurauksina menetetään ennenaikaisesti elinvuosia enemmän kuin maassa keskimääräisesti. Lähisuhdeväkivallan ilmiö näkyy sekä Eloisan toimijoiden työssä että kolmannella sektorilla. Väkivallan tunnistaminen yksiköissä ja palveluissa vaatii vahvistumista, jotta asukkaat pääsevät väkivaltaerityisiin palveluihin, joiden saatavuus alueellamme on hyvää¹.

Hyte-painopiste 3: Turvallisen arjen tukeminen

Kohderyhmä:	Tavoite:	Toimenpide:	Toimenpiteen mittari:	Vastuutaho:
Lapset ja nuoret	Väkivaltaa kohdanneiden avunsaanti ja väkivaltaerityisiin palveluihin ohjautuminen paranee.	Luodaan alle 18-vuotiaiden väkivaltaa kohdanneiden palvelupolku / palvelukartta.	Palvelupolku / palvelukartta luotu kyllä/ei.	Lähisuhdeväkivaltatyön koordinaattori, sosiaalihuollon lapsiperhepalvelut, lastensuojelu, lasten ja nuorten mielenterveys- ja riippuvuuspalvelut, lasten ja nuorten terveystyö Yhteistyötahot: Viola – Väkivallasta vapaaksi ry, rikosuhripäivystys, poliisi
		Lisätään viestinnällä asukkaiden ja ammattilaisten tietoisuutta kuritusväkivallasta, henkisestä väkivallasta sekä tarjolla olevista palveluista ja apukanavista.	Viestinnän tavoitavuus, sanallinen kuvaus viestinnän toteuttamisesta.	Lähisuhdeväkivaltatyön koordinaattori Yhteistyötahot: Eloisan viestintä, lasten ja nuorten terveystyö, sosiaalihuollon lapsiperhepalvelut, kunnat, Viola – Väkivallasta vapaaksi ry
	Lasten tiedot ja taidot paloturvallisesta toiminnasta kasvavat.	Tehdään päiväkot- ja kouluvierailuja, joilla kerrotaan ikäluokalle soveltuen tulen vaarallisuudesta, tulen turvallisesta käsittelystä ja annetaan muutakin turvallisuusneuvontaa.	Päiväkot- ja koulukäyntien määrä suhteessa päiväkotien ja koulujen määrään.	Pelastus- ja turvallisuuspalvelut
	Nuorten pelastustaidot paranevat: he saavat valmiuksia ennakoida ja estää vaaratilanteita sekä taitoja toimia onnettomuustilanteissa oikein.	Toteutetaan NouHätä! -kampanja Etelä-Savon yläkoulujen 8.-luokkalaisille.	Kampanjaan osallistuneiden koulujen osuus kaikista Etelä-Savon yläkouluista.	Pelastus- ja turvallisuuspalvelut
	Nuorten liikenneturvallisuus paranee.	Järjestetään Punainen liitu -esitykset toisen asteen oppilaille.	Toisen asteen oppilaista tavoitettujen osuus sillä paikkakunnalla, joka on esitysvuorossa.	Pelastus- ja turvallisuuspalvelut, ensihoito/terveystyö Yhteistyötahot: Liikenneturva, poliisi

Hyte-painopiste 3: Turvallisen arjen tukeminen				
Kohderyhmä:	Tavoite:	Toimenpide:	Toimenpiteen mittari:	Vastuutaho:
Aikuisväestö	Asukkaiden tietoisuus lähisuhdeväkivallan ilmiöstä sekä tarjolla olevista palveluista lisääntyy.	Toteutetaan monikanavaista viestintää yhteistyössä muun muassa kunta- ja järjestötoimijoiden kanssa, erityisesti väkivallan vastaisella viikolla (viikko 48). Viestintä sisältää tietoa lähisuhdeväkivallan ilmiöstä, sen tunnistamisesta sekä tarjolla olevista palveluista ja apukanavista.	Viestinnän tavoittavuus, sanallinen kuvaus viestinnän toteuttamisesta. Eloisan lähisuhdeväkivaltasivusto on linkitettyinä kuntien verkkosivuilla kyllä/ei.	Lähisuhdeväkivaltatyön koordinaattori, Aikuisten sosiaalipalvelut Yhteistyötahot: Eloisan viestintä, Eloisan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, kunnat, järjestöt
Ikääntyneet	Kaatumistapaturmat vähentyvät.	Otetaan käyttöön Ei-kaatumisille -toimintamalli kotihoidon ja asumispalveluiden kaikissa yksiköissä.	Toimintamalli käytössä kaikissa kotihoidon ja asumispalveluiden yksiköissä kyllä/ei. Kaatumisten lukumäärä palvelujen piirissä olevilla asiakkailla / vuosi.	Kotihoito, asumispalvelut Yhteistyötahot: Hoitotyön kansallinen vertaiskehittämisen -verkosto (HoiVerKe)
		Vahvistetaan Pysytään pystyssä -toimintamallin käyttöä ikäneuvolassa.	Lonkkamurtumien lukumäärä / vuosi. Lonkkamurtumat 65 vuotta täyttäneillä % vastaavan ikäisestä väestöstä.	Ikäneuvola
	Kotiympäristön asumisturvallisuus paranee.	Havainnoidaan kotihoidossa kotiympäristön asumisturvallisuuden riskejä hyödyntämällä aktiivisesti pelastustoimen ja ikäpalveluiden yhdessä laatimaa asumisturvallisuuden tarkastuslistaa. Työntekijät käyvät koulutuksen aiheesta kahden vuoden välein, pelastustoimen henkilöstö kouluttaa. Yhteistyössä kootut moniammatilliset alueelliset yhteistyöryhmät jatkavat toimintaansa.	Vuosittain järjestettävät koulutukset kotiin vietävien palvelujen henkilöstölle toteutuneet kyllä/ei. Koulutuksiin osallistuneiden ammattilaisten määrä / vuosi.	Kotihoito, Pelastus- ja turvallisuuspalvelut

Hyte-painopiste 3: Turvallisen arjen tukeminen

Kohderyhmä:	Tavoite:	Toimenpide:	Toimenpiteen mittari:	Vastuutaho:
Kaikki ikäryhmät	Hyvinvointialueen, kuntien ja järjestöjen ammattilaisten osaaminen lähisuhdeväkivallan tunnistamisesta ja puheeksi otosta sekä valmiudet riskinarviointiin ja palveluohjaukseen lisääntyvät.	Juurrutetaan edelleen hyvinvointialueen, kuntien ja järjestöjen toimintoihin lähisuhdeväkivaltatyön avainhenkilömallia. Avainhenkilöt ovat omien yksiköiden/palveluiden lähisuhdeväkivaltatyön osaajia. Avainhenkilöt voivat lisätä koko yksikön/palvelun osaamista kouluttamalla aiheesta ja tarjota asiakkaalle perustason lähisuhdeväkivaltatyötä.	Avainhenkilöiden määrä, avainhenkilöiden alueellinen kattavuus. Avainhenkilöiden valmiudet ja osaaminen -kyselyn tulokset. Avainhenkilöt näkyväksi -toimintamallin laajenemisen arviointi.	Lähisuhdeväkivaltatyön koordinaattori, Viola – Väkivallasta vapaaksi ry Yhteistyötahot: Eloisan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, kunnat, järjestöt, THL
	Asukkaiden turvallisuustiedot ja -taidot paranevat.	Toteutetaan turvallisuusviestinnän toimenpiteitä, kuten tiedotusta somessa ja nettisivuilla, neuvontaa yleisötapauksissa sekä järjestetään alkusammutuskoulutukset.	Pelastustoimen palvelutasopäätöksen mukainen tavoite on saavuttaa turvallisuusviestinnän keinoin 12 % alueen asukkaista vuosittain.	Pelastus- ja turvallisuuspalvelut

Hyte-painopiste 4: Osallisuuden vahvistaminen

Painopisteen merkitys hyvinvoinnille:

Osallisuus on vahvasti yhteydessä hyvinvointiin. Osallisuudella tarkoitetaan esimerkiksi mahdollisuutta elää omannäköistä elämää ja vaikuttaa sen kulkuun, mahdollisuutta kuulua itselle tärkeisiin ryhmiin ja yhteisöihin, vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin sekä mahdollisuutta saada tukea vaikuttamiseen. Matalan osallisuuden kokemuksen on todettu liittyvän muun muassa vakavaan psyykkiseen kuormittuneisuuteen, yksinäisyyteen ja huonoksi koettuun työkykyyn. Kokemus osallisuudesta lisää hyvinvointia, turvallisuutta, uskoa tulevaisuuteen ja omiin mahdollisuuksiin ⁵.

Huomioita Etelä-Savon tilanteesta:

Noin 9–12% nuorista kokee erittäin heikkoa osallisuutta, tytöt yleisemmin kuin pojat. 8. ja 9. luokan oppilaiden sekä ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osalta erittäin heikkoa osallisuutta koetaan hieman harvemmin kuin maassa keskimäärin. Lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijat kokevat erittäin heikkoa osallisuutta puolestaan hieman yleisemmin, kuin maamme lukiolaiset keskimäärin ¹. Aikuisväestön osalta noin 8% kokee erittäin heikkoa osallisuutta, mikä on hieman vähemmän kuin maassa keskimäärin ⁷. Koulutusryhmittäin tarkasteltuna matalan koulutuksen omaavilla aikuisilla kokemukset erittäin heikosta osallisuudesta ovat yleisimpiä kuin keski- tai korkeatason koulutustaustan henkilöillä. Aikuisväestön osalta heikko osallisuuden kokemus on yleisempää miehillä kuin naisilla.

Hyte-painopiste 4: Osallisuuden vahvistaminen				
Kohderyhmä:	Tavoite:	Toimenpide:	Toimenpiteen mittari:	Vastuutaho:
Lapset ja nuoret	Mahdollisimman monella lapsella ja nuorella on mieluisa harrastus.	Luodaan toimintamalli lasten ja nuorten harrastamattomuuden tunnistamiselle ja mieleisen harrastuksen löytymisen tukemiselle.	Toimintamalli luotu kyllä/ei. Selvitetään/luodaan tilastokoodit tai -merkinnät: tunnistettu tuen tarve harrastuksen löytymiselle, tuettu harrastamisen kokeilua, harrastaminen jatkunut vähintään 6kk.	Lasten ja nuorten terveyspalvelut Yhteistyötahot: Kunnat/koulut
	Nuorten mahdollisuudet, luottamus ja taidot vaikuttaa hyvinvointialueen toimintaan vahvistuvat.	Perehdytään nuorisovaltuustossa vaikuttamistyön käytänteisiin ja vaikuttamistyöhön sitoutumiseen. Raportoidaan nuorten tekemien aloitteiden ja kannanottojen jatkokäsittelyistä ja lopputulemista takaisin nuorille aiempaa paremmin.	Vuosittainen kysely nuorisovaltuustolle.	Strategiapalvelut Yhteistyötahot: Eloisan palvelut
Aikuisväestö	Asukkaiden ja palveluiden käyttäjien mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa hyvinvointialueen toimintaan paranevat.	Perustetaan Eloisan asukasraati, joka hyödyntää toiminnassaan vahvasti digitaalista työskentelyalustaa.	Asukasraati perustettu kyllä/ei. Asukasraadin tehtävien lukumäärä/vuosi, Laadullinen seuranta työskentelyn sisällöistä.	Yleishallinnon palvelut, Strategiapalvelut, Digitaaliset terveyspalvelut Yhteistyötahot: Terveyspalvelut, Sosiaalipalvelut, Ikääntyneiden palvelut
		Laajennetaan kokemusasiantuntija-toiminnan hyödyntämistä Eloisassa.	Kokemusasiantuntijatoiminnan vastuuhenkilöverkoston jäsenet nimetty terveyspalveluiden, sosiaalipalveluiden ja ikääntyneiden palveluiden toimialoille kyllä/ei. Työskennelleiden kokemusasiantuntijoiden määrä / vuosi. Toteutuneet kustannukset / vuosi.	Strategiapalvelut Yhteistyötahot: Terveyspalvelut, sosiaalipalvelut, ikääntyneiden palvelut, järjestöt

Hyte-painopiste 4: Osallisuuden vahvistaminen				
Kohderyhmä:	Tavoite:	Toimenpide:	Toimenpiteen mittari:	Vastuutaho:
Ikääntyneet	Ikääntyneiden osallisuuden mahdollisuudet vahvistuvat.	Siirretään vanhusneuvoston toiminnan painopistettä asioiden suunnitteluun ja vaikuttamiseen.	Vuosittainen toiminnan itsearviointi.	Arjen etä- ja tukipalvelut Yhteistyötahot: Eloisan palvelut
		Edistetään vapaaehtoisena toimimisen mahdollisuuksia Eloisan, kuntien, järjestöjen ja alueen asukkaiden verkostoyhteistyönä.	Vapaaehtoisten koulutustilaisuuksiin osallistuneiden lukumäärä / vuosi. Aktiivisesti toimivien vapaaehtoisten määrä.	Arjen etä- ja tukipalvelut Yhteistyötahot: Kunnat, järjestöt, asukkaat
		Jatketaan ja vahvistetaan kumppanuussopimuksiin perustuvaa yhteistyötä.	Kumppanuussopimusten lukumäärä / vuosi.	Ikääntyneiden palvelut Yhteistyötahot: Järjestöt
		Laajennetaan ikääntyneiden asiakasraatitoimintaa Savonlinnan lisäksi Pieksämäelle ja Mikkeliin.	Ikääntyneiden asiakasraati toimii Savonlinnassa, Pieksämäellä ja Mikkelissä kyllä/ei. Laadullinen seuranta asiakasraatityöskentelyn sisällöistä.	Arjen etä- ja tukipalvelut
		Juurrutetaan Etelä-Savon hyvinvointitarjottimen käyttö ikääntyneiden palveluissa.	Etelä-Savon hyvinvointitarjottimen kävijämäärä/vuosi, hyvinvointitarjottimelta löytyvien palvelujen lukumäärä. Potilastietojärjestelmän mahdollistaessa OAB63 toimenpidekoodi / vuosi.	Asiakas- ja palveluohjaus, ikäneuvola Yhteistyötahot: Kunnat, järjestöt, seurakunnat
		Vahvistetaan Kulttuuria ikääntyville -toimintamallin käyttöä ja kulttuurivastaavien verkoston toimintaa asumisyksiköissä.	Kaikissa asumisen yksiköissä on nimettynä kulttuurivastaava kyllä/ei. Kerro palvelustasi -kysely kahden vuoden välein.	Asumispalvelut Yhteistyötahot: Arjen tuki- ja etäpalvelut
	Yksinäisyys ja turvattomuus vähenevät toimijuutta, aktiivista kansalaisuutta ja elinikäistä oppimista tukemalla. (Toteutus on riippuvainen myönteisestä hankerahoituspäätöksestä)	Kehitetään yhteistyössä Ikäinstituutin Hyvän arjen avaimet -hankkeen kanssa uudenlainen alueellinen toimintatapa, jolla tunnistetaan ja löydetään kotona terveytensä ja toimintakyvyn kannalta haasteellisessa asemassa olevia iäkkäitä.	Alueellinen toimintatapa kehitetty ja käytöön otettu kyllä/ei.	Ikäinstituutti, Ikääntyneiden palvelut

Hyte-painopiste 4: Osallisuuden vahvistaminen

Kohderyhmä:	Tavoite:	Toimenpide:	Toimenpiteen mittari:	Vastuutaho:
Kaikki ikäryhmät	Yhteisöllisyys ja osallisuus vahvistuvat osallistumalla oman paikkakunnan turvallisuuden parantamiseen.	Sopimuspalokuntatoiminta (nuoriso-, hälytys- ja tukiosastot).	Jäsenmäärät suhteessa paikkakunnan väkimäärään.	Pelastus- ja turvallisuuspalvelut, sopimuspalokunnat
		Järjestetään maakunnan alueella asukkaiden ja kylien turvallisuus- ja varautumiskoulutuksia sekä kehitetään kylävalmiustoimintaa.	Tavoitettujen asukkaiden määrä / vuosi. Kylävalmiusryhmien määrä.	Pelastus- ja turvallisuuspalvelut Yhteistyötahot: Järvi-Suomen Kylät ry, Eloisan palvelut, kunnat
	Haavoittuvassa asemassa olevien asukkaiden mahdollisuudet vaikuttaa hyvinvointialueen toimintaan vahvistuvat.	Vahvistetaan vammaisneuvoston roolia erilaisissa haavoittuvassa asemassa olevien asukkaiden vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksien edistäjänä.	Vuosittainen toiminnan itsearviointi.	Vammaisneuvosto Yhteistyötahot: Vammaispalvelut, Eloisan palvelut

3. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteet Etelä-Savossa

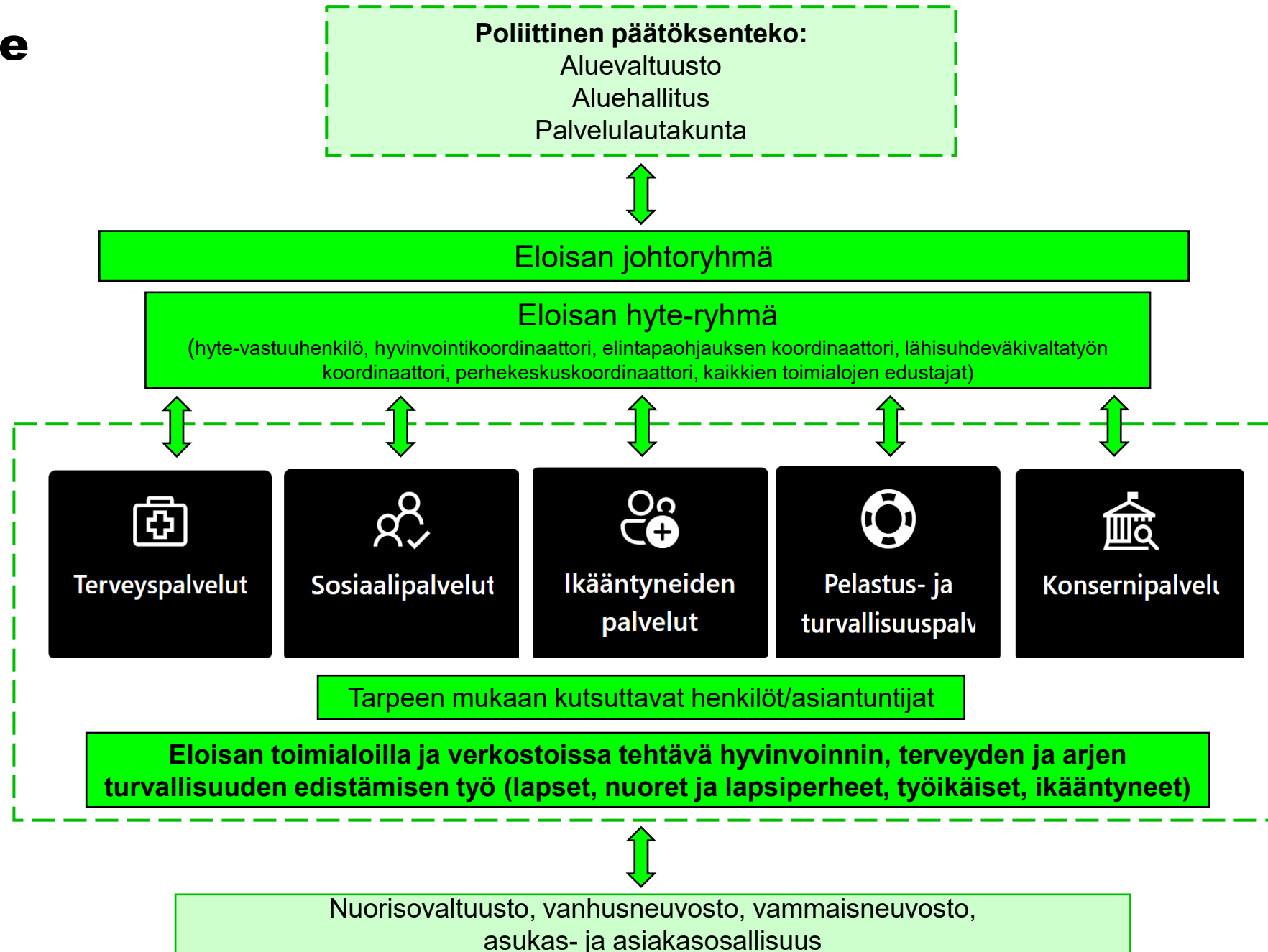
Eloisan hyte-rakenne

Hyvinvoinnin, terveyden ja arjen turvallisuuden edistäminen Eloisassa perustuu:

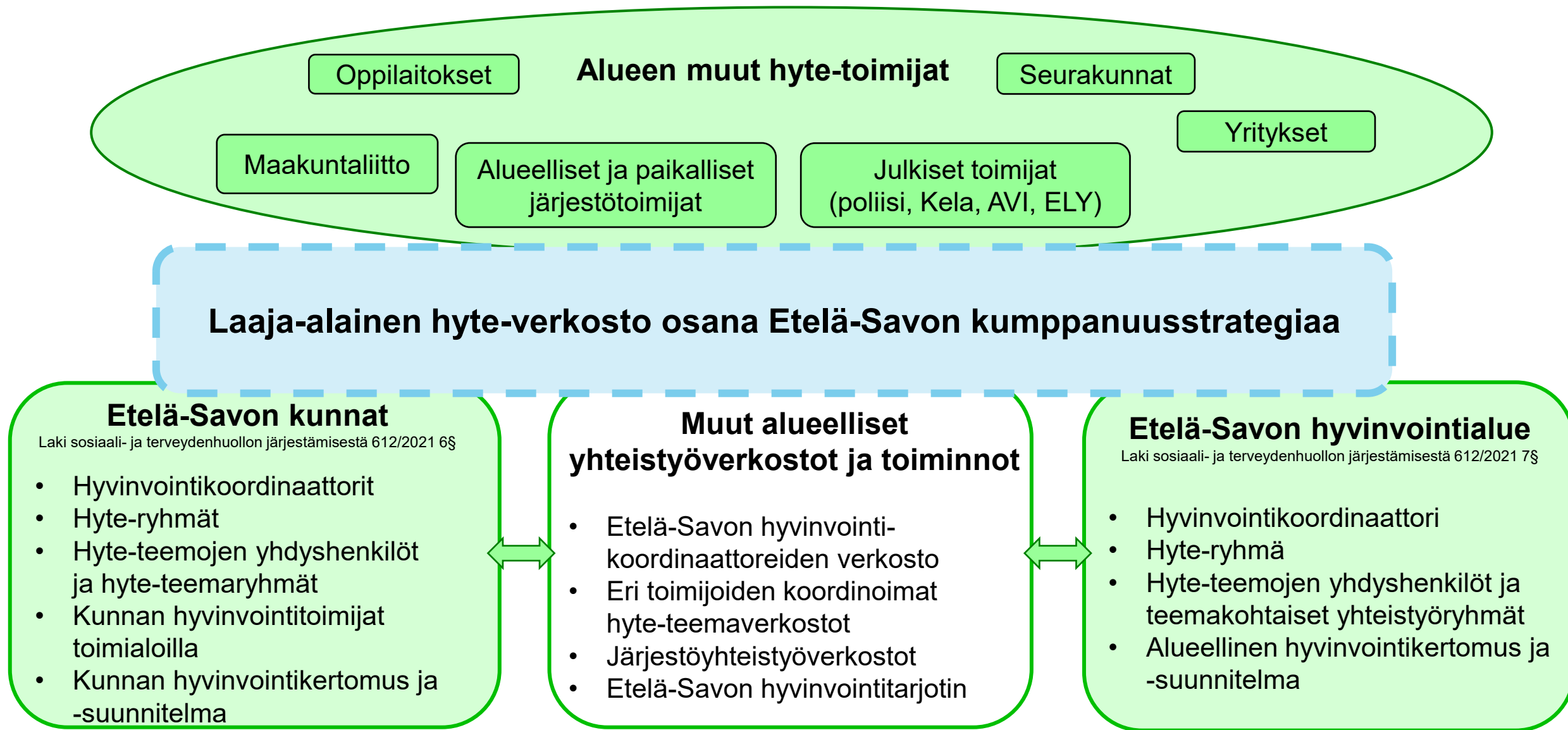
1) Yhteiseen ymmärrykseen alueemme väestön hyvinvoinnin ja terveyden tilasta sekä palvelutarpeista.

2) Alueellisesti määriteltyihin hyte-painopisteisiin, jotka tukevat työtämme samaan suuntaan eri toimialoilla.

3) Tutkitusti vaikuttavien menetelmien ja -toimintamallien käytön priorisointiin.

Etelä-Savon alueellinen hyte-yhteistyörakenne

Lähteet

- 1) Etelä-Savon laaja alueellinen hyvinvointikertomus 2023–2025.
<https://etelasavonha.fi/eloisa/kumppanuudet/hyte/>
- 2) Sosiaali- ja terveysministeriö 2024. Terveysteksti – kansallinen terveys- ja hyvinvointiohjelma: Toimeenpanosuunnitelma.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165923>
- 3) Sosiaali- ja terveysministeriö 2020. Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020–2030. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162053>
- 4) Terveysteksti ja hyvinvoinnin laitos 2025. Ratkaisuja kestävästä yhteiskunnan rakentamiseen: Väestön terveys- ja hyvinvointikatsaus 2025. <https://www.julkari.fi/handle/10024/150756>
- 5) Terveysteksti ja hyvinvoinnin laitos 2024. Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet. <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet>
- 6) Terveysteksti ja hyvinvoinnin laitos 2023. Mitä toimintakyky on? <https://thl.fi/aiheet/toimintakyky/mita-toimintakyky-on>
- 7) Terveysteksti ja hyvinvoinnin laitos 2025. Terve Suomi -tutkimus 2024. <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/terve-suomi-tutkimus/tulokset>
- 8) Terveysteksti ja hyvinvoinnin laitos 2025. Kouluterveyskysely 2025. <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>
- 9) UKK-instituutti 2025 & 2024. Kaatumisen ehkäisy iäkkäille ja läheisille. Kaatumisista aiheutuvat seuraukset. <https://ukkinstituutti.fi/liikkumisen-turvallisuus/kaatumisten-ehkaisy-iakkaille-ja-laheisille/> + <https://ukkinstituutti.fi/liikkumisen-turvallisuus/kaatumisten-ehkaisy-ammattilaisille/kaatumisten-seuraukset/>
- 10) UKK-instituutti 2024. Liikkumattomuuden kustannukset Suomessa. <https://ukkinstituutti.fi/liikkuminen/liikkumattomuuden-kustannukset/liikkumattomuuden-kustannukset-suomessa/>

Liitteet

Liite 1. Etelä-Savon alueellinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2026–2029

Liite 2. Selvitys ja suunnitelma ikääntyneiden palveluasumisesta
Etelä-Savossa – Palveluasumisen tilannekuva ja väestökehityksen tulevaisuuden
näkymät vuoteen 2045 saakka

Lisätietoja alueellisesta hyvinvointisuunnitelmasta:

Hyvinvointikoordinaattori Terho Korhonen
terho.korhonen@etelasavonha.fi

ELOISA
Etelä-Savon
hyvinvointialue